

νική μετάφρ.) Ἀφόντις τὰ 1871 ἐτυπώθηκε ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Βερνάρδου Schmidt «Ἡ ζωὴ τῶν νεοελλήνων καὶ ἡ ἐλληνικὴ ἀρχαιότητα» (Volsleben der Neugriechen und das Hellenische Albertum), ποὺ κατὰ δυστυχίαν δὲν τὸν ἀκολούθησε ὁ δεύτερος, ἐπαψέ ἡ συστηματικὴ γενικὴ περιγραφὴ τῆς πλούσιας καὶ διδαχτικῆς ὕλης, ποὺ περιέχει ἡ ζωὴ τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ. Περιγραφὰς τοπικὰς γιὰ ὁρισμένους τόπους κατέχομε βέβαια πολλές, π. χ. γιὰ τὴν Ἠπειρὸν τοῦ Πολίτη, γιὰ τὴν Κύπρον τοῦ Σακελλαρίου, γιὰ τὴν Κρήτην τοῦ Γιανναράκη τοῦ Schmidt καὶ ὅλας «Τὸ νησί τῆς Ζάκυνθος, πρᾶξες καὶ μέletes» (Die Insel Zakynthos, erlebtes und erforshtes) καὶ τοῦ Karl Dieterich οἱ ἐξαίρετες ἐργασίαι πρέπει νὰ μνημονεύσῃ τὴν πρώτην γραμμὴν. Ἀλλὰ ἡ σπουδὴ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ δὲν ἐπροόδεψε τόσο στὸν τόπον μας, ὅσο ἐπρεπε, μὲ ὅλες τὰς ἐνεργητικὰς ἐργασίας τοῦ Krumbacher, τοῦ Thumb, τοῦ Schmidt, τοῦ Dieterich, τοῦ Kretschmar, καὶ ἀλλοῦν. Πάντα ὅμως ἡ θέσις μας εἶνε καλὴτερη παρὰ τῆς Ἀγγλίας καθὼς ἀποδείχνει τὸ συγκινητικὸν παράπλοον τοῦ ἐξοχου W. H. D. Rouse, στὴ γενικὴ σύναξη τῆς Ἀγγλικῆς Ἑταιρίας τῆς Λαογραφίας (Folk Lore Society).—Τὸ ποίημα ἐνὺ νεοελλήνων ἂς χρησιμεύει γιὰ παράδειγμα, πῶς ἡ νεοελληνικὴ ποίηση ἀξίζει μεγαλὴτερη προσοχήν.

Ἀφτὰ λέγει ὁ ξένος κριτικὸς γιὰ τὴ μελέτη τῆς γλώσσας μας, τῆς ποιήσεώς μας καὶ τοῦ λαοῦ μας στὴ Γερμανίαν· ἐμεῖς ὅμως πρέπει νὰ προσθέσουμε πῶς εἶνε χρεια ν' ἀνιῶμε οἱ ἴδιοι τὰ μάτια καὶ νὰ σπουδάζομε τὸν ἑαυτὸν μας· καὶ ν' ἀναδειξομε στὸν ἄλλο κόσμον οἱ ἴδιοι τί εἶνε ἀληθινὴ Ρωμηοσύνη, ποῖα εἶνε τὰ ποιητικὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ μας, ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀπάνου σ' ὅλους τοὺς ἄλλους τοῦ κόσμου. Τώρα εἶνε καιρὸς νὰ πᾶψι στὸν τόπον μας ἡ ἀριστοκρατικὴ καταρρόνεια γιὰ ὅ,τι εἶνε ἀληθινὰ ἐθνικόν, γιὰ τὴ γλώσσα καὶ τὰ συστήματα τοῦ νεοελληνικοῦ κόσμου, πῶς εἶνε τὸ μόνον χτῆμα μας γιὰ τὴν ἐλληνικὴ ἀρχαιότητα, ἡ δοξαμένη καὶ τρισμακάρια, ἀπέθανε, «ἀπέθανεν ἐφ' ἑαυτῆς».

Ὅσο γιὰ τὴ Γερμανικὴ μετάφραση τοῦ σονέτου τῆ βρισκομένη ἀληθινὰ ἀξιόλογη. Ὁ μορφωμένος Γερμανὸς, μεταχειρίζεται μὲ σπάνια δεξιότητα τὸν ἰταλικὸν ἐντεκασύλλατον, καὶ καταφέρει νὰ δώσει στὴ μετάφραση ὅλες τὰς λεπτεῖς ιδέας τοῦ θαυμαστοῦ κείμενου χωρὶς ν' ἀλλάξῃ τὴ μορφήν. Ἡ Ἀθήνη γε-

μανικὰ μένει σονέτο. Καὶ ὅχι μόνον τὴ μορφήν ἀλλὰ καὶ τὸ ρυθμὸν καταφέρει, τονίζοντας τὴ πρώτη συλλαβὴ τοῦ α', ε', θ' καὶ ια' στίχου—πρᾶμα ἀκανόνιστον γιὰ τὴ γερμανικὴ ποίηση—φανερὰ ὅμως ἐπιτηδες καμωμένο.

Ὁ ἀναγνώστης εὐκολα τοῦ συγχωρεῖ μία μικρὴν ἀνωμαλίαν στὴ μέτρα, ὅτι δηλαδὴ στὰ τετράστιχα δὲν ἀκολουθεῖ τὸ νόμον τοῦ ἰταλικοῦ σονέτου καὶ ἀκόμα εὐκολώτερα, ὅτι μεταφράζοντας ἀλλάζει τὸν πληθυντικὸν σ' ἐνικό: «Καλόνυχος» λέει ὁ νεκρός..»

Ἐμεῖς ὡς τόσο πρέπει νὰ χρωστούμε χάριν τοῦ καλοῦ Γερμανοῦ ποὺ ἐκόπιασε γιὰ νὰ γνωρίσει τοῦ τόπου τοῦ ἐνα ἀπὸ τὰ τελειότερα δημιουργήματα τῆς φιλολογίας μας, καὶ νὰ εὐκνηθῶμε πῶς δὲ θὰ σταματήσει τὴν εὐγενικὴν του ἐργασίαν, ἀλλὰ ἔακολουθώντας τὴν, θὰ φανερώσει στὸν τόπον τοῦ κι' ἔλλα μαργαριτάρια τῆς ποιήσεώς μας π. χ. τὰ ἐπίλοιπα σονέτα τοῦ κ. Μ., ἡ τὰ ὠραιότατα ποιήματα τοῦ Γρυπάρη ποὺ εἶνε ἀπὸ τὰ καλλίτερα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας. Ἄλλοι κι' ὅλας ἀληθινὰ φιλέλληνες ἂς τὸν μιμηθῶν.

Ἔτσι ὁ τόπος μας ποὺ τὸν κακοσυτταίνει τόσο ἡ φαυλόβια πολιτικὴ, καὶ ἡ ἐλεεινὴ κατάστασις τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, θ' ἔχει νὰ ἐπιδείχνει τουλάχιστον κατὰ τὸν πολιτισμένον κόσμον καὶ τὸ κατὰ ἀφ' ἑαυτοῦ εἶνε ἔργο τῶν περιφρανημένων, τῶν βρισμένων, τῶν μαλλιαρῶν, δημοτικιστῶν.

Κ.

## ΤΟ ΝΗΣΑΚΙ

Λίς κ' ἡ θάλασσα κοιμάται  
Μέσ' εἰς τῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά.

Σολωμός.

Στὴν ἀγκαλιὰ τῆς θάλασσας κοιμάται ἓνα νησάκι,  
Εἶναι κατάφυτον ἀπὸ ἱτιές, ἱτιές ποὺ πάντα κλαίει.  
Στὰ γαλανὰ τὰ κύματα γλυστροῦν μικρὰς βαρκούλες  
Μὲ τὰ λευκά τους τὰ παννιά σὺν ἄσπερς πεταλούδες.  
Μέσα, στὴ μέση τοῦ νησιού, εἶναι ἓνα μαῦρον μνημα  
Ποῦ τὸ σκεπάζουν οἱ ἱτιές μὲ τὰ χρυσὰ μαλλιά τους.  
Πουλὰ ποτὲ δὲ καλεῖσθ' οὐκ, πουλιὰ φωνὴς δὲν κάνουν,  
Μονάχα οἱ γλάροι στὴ νοτιά περνοῦν μοιρολογῶντας.

Γ. Σ. ΖΟΥΦΡΕΣ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΔΕ ΣΑΝΚΤΙΣ

## Ο ΟΥΓΟΛΙΝΟΣ ΤΟΥ ΔΑΝΤΗ

(Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὸ 152 φύλλο)

Τὰ παιδιὰ εἶναι ἀνήλικα, ξένον ἀπὸ πολιτικῶν ἀγῶνας καὶ πάθ' ἄμυχ' ἀπὸ περιστάτικα τῆς ζωῆς, ποὺ βρῖσκονται ἐκεῖ μέσ' καὶ τὸ γινάτι δὲν τὸ ξέρουν. Τὸ ἰδεῖσθαι αὐτῶν τῆς νέας ἡλικίας εἶναι ἡ γαλήνη τῆς ζωῆς. Στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ εἶναι πάντα κατὰ τοῦ γελαίου, μίαν ἐσωτερικὴν χαρμωσύνην ποὺ φανερώνεται στὰ κηχρὰ καὶ γλυκὰ του πιθέματα. Ἡ παρουσίαν τοῦ γαλήνευσι τὴν ἀνθρώπινον τραγωδίαν, καὶ ἀμυλᾷ τὰ χρώματα τοῦ προσώπου τοῦ Goetz, ὅταν γυρίζοντας ἀπὸ τῆς μάχης παιδιάζει μὲ τὸ παιδί του, καὶ κάνει τὴν Ἀνδρομάχην νὰ γελάσῃ μέσ' στὰ δάκρυα, γελοκλαίοντας, δακρυρὸν γελάσασα, κηχρὰ λέγει ὁ Ὀμηρος. ὅταν βλέπῃ τὸ βρέφος τῆς νύκτος χορεύῃ ὁ πατέρας. Τέτοια εἶναι τὸ ἄδολον ἰδεῖσθαι τοῦ παιδιοῦ, τὸ γαλήνεον ἰδεῖσθαι τοῦ Ὀμήρου. Τὸ παιδί εἶναι δίχως συνείδησιν, δίχως ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν τὸ αἶμα, ποὺ κηχρὰ τρώγει ἐμᾶς καὶ μὲς τῆς τρικυμίας τῆς ζωῆς μὲς ἀρᾶς καὶ ποτὲ νὰ προσηλώνομε τὸ βλέμμα σ' αὐτὴν τὴν εἰρήνην. Ἀν ὅμως ἡ τρικυμία φοβερίζει καὶ νὰ κηχρὰ τὴν καίμενην κηχρὰ κηχρὰ τὴν ἀθώαν; Τότε δὲν εἶναι τίποτε τόσο παθητικὸν ὅσο ἡ θλιβερὴ τούτη θέσις. Ὅσο λιγώτερον ἔχει τὸ παιδί συνείδησιν τοῦ κινδύνου, τόσο εἶναι ὁ σπαραγμὸς μεγαλύτερος. Βάνομε ἡμεῖς τὸν ἐαυτὸν μας στὴ θέσιν τοῦ γινόμενου· ἐμεῖς ἡ συνείδησίν του, καὶ συλλογίζομαστε τρέμοντες τὰ κηχρὰ ποὺ τὸ φοβερίζουν. Ἡ ἀθώότης τοῦ εἶναι θηρὸς πρὸς αὐτὰ μίαν ἀσυνκίσθητην εἰρωνείαν. Εἶδα ἐγὼ ἓνα παιδί νὰ παιγνιδίζῃ μὲ τὸ ρούχο τοῦ νεκροκρεββάτου, ὅπου ὕστερ' ἀπὸ ἓνα λεπτόν ἐπρεπε νὰ ξηπλώσουν τὸν πατέρα του, καὶ ἔκταν ἄνθρωπον τοῦ λαοῦ νὰ σφογγίζῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ λέγῃ κηχρὰν παιδάκι! Καὶ ἔκταν αὐτὸς ἓνας ἀδιάφορος θεατὴς καὶ ἔκταν θεατὴς ὁ πατέρας, ὁ πατέρας ποὺ ξέρεῖ πῶς ἔχει νὰ πεθάνῃ αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του, καὶ αὐτὰ δὲν τὸ ξέρουν; Εἶναι τούτη ἡ θέσις τοῦ Ουγολίνου. Προβάλλει μίαν διαφοράν, ἓνας συνερισμὸς κλίσεων καὶ κινήσεων, ἐκεῖνος ὁ δούλος ὅθεν ἀνδρῶν τὸ δρᾶμα. Καὶ τὸν βλέπετε δυνατὰ σκληρὸν μὲ ἄπειρον σπλάχνους

\*) Δρᾶμα τοῦ Goethe.

λάγει καὶ τὴν κραεῖ μέσ' ἀπὸ σπῆτι. Ἐκεῖνη τρικυμίζεται μ' ἓναν ἀπελπισμένον ἀναστεναγμὸν, στηθοδέρνει τὰ μικρὰ τῆς χεῖρα μὲς τὸ γλυκοβράχδιασμα ἐκεῖνο καὶ περνάει τὸ χατῆλι τῆς θύρας τῆς.

Τὰ λωλὰ ὄνειρα τῆς νιότης καὶ τῆς ζωῆς παλέθουν ἀνήμερα στὸ μυαλό τῆς καὶ ἀφτὴ ρίχνεται στὸ χαγιάτι φρενιασμένη.

Σ'.

Οἱ παραφορτωμένες μπλιές σειοῦνται ἀπὸ τὸν αἶρα καὶ καθὲς δειλινὸν τὰ γλυκόμηλα πτῶνουνται χλωμοκόκκινα στὴ γῆς. Τὰ ἄνυφ' χωριατόπουλα τρυπώνουν κάτω ἀπὸ τοὺς φράχτες ποὺ εἶναι τριγύρω καὶ σκυμένα γλήγορα γλήγορα ἐρχονται, τὰ μαζώνουν καὶ τὰ βάζουν μέσα στοὺς κόφους· ἡ ζωμένη γαλαζία πουκαμίσα τῶν φουσκώνει ὁλόγυρα καὶ ἀφτὰ μὲ γελοῦμενα πρόσωπα παίρνουν τὸ βαθὺ χαντάκι καὶ κρύβονται στὴ μεγάλη καλαμὴ γιὰ νὰν τὰ ρᾶνε.

Τοῦ κάκου ἡ γριὰ Μάμνηνα βάζει τὴ Ρουμπίνα νὰν τὰ φυλάγῃ· ἀφτὴ δὲ λέει τίποτα καὶ τὰ πονηρὰ παιδιὰ τὴν ἐσυνήθισαν τώρα καὶ δὲ φοβοῦνται.

Κάποτες ἡ γριὰ μοναχὴ τῆς, σὰ δὲ κοιμάται τὸ γιόμα ποὺ τὸ ἡλιόκαμα βράζει, παίρνει καὶ

πλέχει σὲ καμὶὰ ἀγκωνὴν στάπασκιν τοῦ περιβολιοῦ τῆς. Τὰ καταλαβαίνει ἀπὸ μακριὰ νὰ μαβρίζουν πίσω ἀπ' τὰ παλιούρια τοῦ φράχτη καὶ κουνάει τὸ τσουλουφισμένον κεφάλι τῆς, ἐνῶ μὲ τὸ χεῖρ' ἀδράχγει μίαν μαγγούρα ποὺ τὴν ἔχει παρὰμερα.

Ἐκεῖνα γροθιάζουν τὰ χεῖρια, τὰ χτυπᾶνε τὸ ἓνα πᾶνον στὸ ἄλλο καὶ τὴ σκαλιάζουν· ὅταν ἡ βάβω τὰ κυνηγᾷ, βγάζουν τίς γλώσσες τῶν ὄζων καὶ λένε ἀπὸ τὸν ἀντίπερα ὄχτον·

«Ἡ Ρουμπίνα τί κάνει, γριὰ Μάμνηνα;» —  
«Δὲν ἀδεῖζει· πλένει πιάτα», ἀπολογιέται ἡ γριὰ φαφούτω μὲ θυμὸν καὶ ἀρχίζει νὰ φτύνει στὸν αἶρα.

«Ἐχω καθρέφτη», λέει ἓνας· ἀπᾶμε στίς στεγνωμένες μπάρες γιὰ νὰ βγάλουμε ἀπὸ τίς τρύπιες ὀχτιές τῶν καμιά πλιαγκούρα;» — «Ὀχι!» φωνάζουν ἄλλοι. «Πᾶμε στὴν παλιά κουφάλα κοντὰ στὰ βατόμουρα καὶ νὰ παραμανέψουμε τὸ σκαντσόχοιρον καὶ νὰ τὸν πιάσουμε· θὰ τὸν χορέψουμε στὸ ταψί».

Καὶ χάνονται πέρα τρεχάτα.

Ἡ Ρουμπίνα σκαφαλωμένη πᾶνον στὴ μάβρη σκαμνιά, τὰ γλέπει ὅλα καὶ ξεκαρδίζεται σὲ ἄγρια καὶ παράξενα γέλια. Ἀρχινᾷ πάλιν νὰ καταγουλιάζει τὰ μούρα καὶ βάφει τὰ κροδαχτύλια καὶ τὰ χεῖλιά τῆς μὲ τὸ μάβρο ζουμί τῶν. Ὑστερα σφίγγει τὴν κοιλιὰ τῆς δυνατὰ μὲ τὰ χεῖρια ποὺ, κάτω ἀπ'

τὰ κρεμάμενα τῶρα βυζιά, μέρα μὲ τὴ μέρα φουσκώνει πιότερον. Χορτατὴ λυγρίζει ἓνα κλωνάρι καὶ γλιστράει μ' ἀφτὸ κατὰγί· διαλέγει ἀνάμεσα στὰ ἀγριόχορτα ἀρμένια, τὰ κρεμάει στὸν ἀσκημισμένον καὶ μαλακὸν λαϊμό τῆς, καὶ σὺν τῇ σπιθᾷ γίνονται ἀφαντὴ ἀνάμεσα στίς μπλιές καὶ στὰ καλαμὰ πέρα.

Ὅσα φτάνει στὸ καλυδόσπιτο, σφαλνᾷ τὴ θύρα καὶ τὰ κανάτια καὶ καθοῦμενη τρίβει στὰ μαγουλά, ποὺ ἔχασαν τὴν προσηγορίαν ἀσπράδα τους, φύλλα λεβάντας γιὰ νὰ ἐδωδιάζον· ἰσιάζει σ' ἓνα σπασμένον παλιὸ καθρέφτη τὰ θαμπὰ καὶ ξεχυμένα πρὸς τὰ κάτω ἀσυγκράτητα σὺν ἀγριόδοτα μαλλιά τῆς καὶ σκύρτει τὴ μέση μπροστὰ σὲ μίαν χαρκαῖδα τοῦ σκεδρωμένου παραθυριοῦ γιὰ νὰ ἰδεῖ στὸ δρόμον ὄζων· περιμένει ἀκόμα μὲ σαλεμένα μυαλὰ νὰ περάσῃ ὁ ἀφαντὸς κυνηγός. Λέει σιγὰ·

«Σὰ θὰ περνᾷ μὲ τὸν ἀνεμό, θὰ πεταχτῶ καὶ θὰ κρεμαστῶ μὲ τὰ δύο μου χεῖρια στὸ δυνατόν τοῦ λαϊμοῦ... Θὰ κλείσω τὰ μαντὰ καὶ δὲ θὰ γλέπω ποὺ θὰ μὲ πᾶει... Θάκοῦν μονάχα τὰ δύο τοῦ σκυλιά νὰ γαβρίζουν ἀπὸ χῆρα, πηδώντας δεξιά καὶ ἄρξιά μας, καθὼς θὰ τρέχουμε σὺν ἓνα σύννεφο τοῦ καλοκαιριοῦ... Στὸ μαγεμένο παλᾶτι ποὺ τὸ θεμελιώσαν στὰ παλιά τὰ χρόνια οἱ Δρακόντες θὰ φτάσουμε... Ὁ καλὸς μου ὅλους θὰ τοὺς πολεμήσῃ καὶ θὰ

εὐθύς μόλις πρωτοκνίγει ἡ σκηνή. Ὁ Οὐγγολίνος ἀκούοντας νὰ καρφώνουν τὴ θύρα τοῦ πύργου, κοιτάζει στὸ πρόσωπο τὰ παιδιὰ του. Ἦθελε νὰ πῇ: «δυστυχισμένα παιδιὰ μου!» Καὶ δὲν τὸ λέει· τὸ λέει τὸ κοίταμά του. Ὁ σπαραγμὸς εἶναι τέτοιος ποῦ τοῦ πικρύνει τὸ μίλημα καὶ τὰ δάκρυα. Ὅλη ἡ ζωὴ του εἶναι συμπαζωμένη σ' ἐκεῖνο τὸ κοίταμα.

Ἐρρίξα τὰ μάτια  
στὴ θωριά τῶν παιδιῶν, δίχως μιλιὰ νὰ βγάλω.  
Δὲν ἐκλαίγα ἐγὼ, τόσο μέσα εἶχα πετρώσει.

Τὰ παιδιὰ ὅμως κλαῖνε. Ὅχι πῶς ἐννοοῦν, ἀλλὰ γιατί βλέπουν τὸν πατέρα τους νὰ κοιτάζῃ ἔτσι.

Ἐκλαίγαν μόνο ἐκεῖνα, καὶ ὁ μικρὸς μου Ἀνσέλμος εἶπε· Κοιτᾷς ἔτσι, πατέρα μου· τί ἔχεις;

Κοιτᾷς ἔτσι. Ὁ μικρὸς Ἀνσέλμος δὲν ἤξερε νὰ προσδιορίσῃ, οὔτε νὰ ἐξηγήσῃ ἐκεῖνο τὸ κοίταμα· ἐκεῖνο τὸ εἶσι δηλοῖ σὲ τρόπο τόσο ἀφύσικο καὶ ἀσυνηθιστο. Τί ἔχεις; ρωτᾷ τὸ παιδί. Ὁ σπαραγμὸς εἶναι ὅλος στὴ συνείδηση τῆς ἀμίλητης ἐκείνης ματιᾶς καὶ στὴν ἀθωότητα ἐκείνου τοῦ τί ἔχεις; ποῦ συντροφεύεται ἀπὸ δάκρυα. Ἡ ἀντίθεση ἔρχεται τόσο φυσικὴ καὶ στὴ βαθύτητά της εἶναι τόσο ξάστερη. ποῦ σὲ βάνει δίχως ἄλλο μὲς τὴν καρδιά ἐκείνης τῆς θέσης. Καὶ ἂν ἕνας ζωγράφος ἔπρεπε νὰ διαλέξῃ μία στάση συνθετικὴ νὰ σοῦ παρουσιάσῃ τὰ οὐσιαστικὰ χαρακτηριστικὰ τούτης τῆς ποίησης, θὰ ἦταν αὕτη· γιατί ἐδῶ εἶσαι καθαυτὸ στὴν ἀποφασιστικὴ στιγμὴ τοῦ διηγήματος, καὶ ἔχεις ἀπὸ τῶρα στὴ στάση τοῦ πατέρα καὶ τῶν παιδιῶν ὅλα τὰ κίνητρα τοῦ ὑψηλότερου πάθους.

Ὁ πρῶτος στοχασμὸς τοῦ πατέρα εἶναι τὰ παιδιὰ. Καὶ ὁ πρῶτος στοχασμὸς τῶν παιδιῶν εἶναι τὸ «πατέρα τί ἔχεις;» Ἄν ὁ πατέρας πρῶτα δὲν ἐδάκρυσε καὶ δὲν ἔβγαλε λέξη, γιατί ἔμεινε πετρωμένος, τώρα δὲ μιλεῖ καὶ δὲ δακρύζει· γιὰ νὰ μὴ πικρᾷ περισσότερο τὰ παιδιὰ του. Ἡ ἀγάπη δὲν τὸν ἀφήνει νὰ βγάλῃ ἔξω τὸν πόνο του. Τὸ πάθος ἔχει χρεια νὰ ξεθυμάνῃ, καὶ δὲ θὰ μπορούσαμε ν' ἀπομεινόμενους τὸν πόνο, ἂν ἡ εὐεργέτης φύση δὲ μᾶς ἐσπρωχνε νὰ οὐρλιάζουμε, ν' ἀναισθηματίζουμε, νὰ κλάψουμε, ν' ἀνσπᾶσσουμε τὰ μαλλιά μας, νὰ δαγκάσουμε τὰ χέρια μας· αὐτὸς ὁ πατέρας ὅμως εἶναι ἀναγκασμένος νὰ καταπιῇ σιωπηλὰ τὸν πόνο του, νὰ πλακώσῃ τὴ φύση, νὰ βιάσῃ τὸ πρόσωπο καὶ τὰ κινήματα, νὰ εἶναι ἀγαλμα καὶ ὄχι ἄνθρωπος, τὸ ἀγαλμα τῆς ἀπελπισίας.

Δὲν ἐδάκρυσα ἐγὼ γι' αὐτό, δὲν ἀποκρίθην  
ἐπὶ αὐτὴ τὴν ἡμέρα, οὐδὲ τὴν ἄλλή νύχτα.

Τὸ πλάκωμα εἶναι τόσο βιαστέρο, ὅσο μεγαλότερη εἶναι ἡ τρυφερότα ἐκείνου τοῦ τί ἔχεις; καὶ ὅσο εἶναι συγκινητικώτερο ἐκεῖνο τὸ μικρὸς μου Ἀνσέλμος (Anselmuccio mio), ποῦ θυμίζει τόσες ἀκριβὲς οἰκογενειακὲς χαρὲς σὲ τόσο ἀλλοτρίωμένη θέση. Ἀλλὰ ἔντα τόσο μακρυνὸ πλάκωμα τῆς φύσης, ποῦ θέλει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξεθυμάνῃ γιὰ μίαν ἡμέρα δλόκληρη καὶ μὴ νύχτα, τούτη ἡ ὅλη καὶ μόνο ἐσωτερικὴ τραγωδία, στερημένη ἀπὸ τὴν ἐκφραση, εἶναι ἄρνηση· κάθε ποίησης, φερμένη παρὲξ ἀπὸ τὴ μορφή καὶ γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴ ζωὴ της. Αἰσθητικῶς δὲ ζῇ ἐκεῖνο ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ παραστηθῇ. Καθὼς ἡ παγωμένη ψυχὴ τοῦ προδότη εἶναι τὸ τέλος τῆς κολασμένης ζωῆς, ἔτσι ἡ ἀκίνησία τοῦ Οὐγγολίνου εἶναι ὁ θάνατος τοῦ αἰσθηματος, ποῦ ἔμεινε δίχως δάκρυ, δίχως μιλιὰ, δίχως κίνημα, δίχως ἐκφραση. Αὐτὸ τὸ βουβὸ κλείσιμο τῆς ψυχῆς μέσα στὴν ἀπελπισία της μπορεῖ νὰ εἶναι σὲ κλίσεις στιγμῆς ὑψηλῆς, ἀλλὰ μὲ τὸν ὅρο νύχτα καὶ αὐτὸ τὴν ἐκφραση του καθὼς ἔκαμ' ἐκεῖνος ὁ τεχνίτης, ποῦ γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἀνέκφραστο πόνο τοῦ πατέρα μπροστὰ στὴ θυσία τῆς ἱφιγένειας, τοῦ σκέπασε τὸ πρόσωπο μ' ἕνα μαγνάδι. Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίστασι τὸ πρῶτα πρέπει πᾶσαν νὰ τελειώσῃ, πρέπει ν' ἔρθῃ ἀμέσως ὁ θάνατος νὰ κλείσῃ μία θέση, ποῦ παραμακραίνονται θὰ ἦταν περὶ τὴ γελούρα. Ὁραῖος εἶναι ὁ Κάισαρας ποῦ τυλίγεται μέσα στὴν τόξα του, ἂν ὅμως πεθάνῃ ἀμέσως κατόπι. Ἀλλὰ ὁ Δαντὴς ἔκαμ' ἐκεῖ καλῆτερο· ἐμεταμόρφωσε τὸ ἀγαλμα καὶ τοῦκαμεν ἄνθρωπο. Γιατί, ἂν θέλεις νὰ πάρω μὲ τὴν ψυχὴ μου μέρος γιὰ τὰ πρόσωπά σου, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ξεχωριστὲς οἱ θέσεις ὅπου τοὺς στένεις, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ εἶναι σδυμένο σ' αὐτὰ τὸ homo sum, ἡ ὅψη τοῦ ἀνθρώπου, μάλιστα ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ παρουσιάζεται γιὰ νὰ βλέπω καλῆτερα τὴν ἀντίθεση καὶ γιὰ νὰ αἰσθάνωμαι τὸ ἄπειρο τῆς βουβῆς ἐκείνης ἀπελπισίας. Σ' αὐτὴ τὴ νύχτα τῆς σιωπῆς ἡ πείνα εἶχε δουλέψῃ καὶ εἶχε παραμορφώσει τὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα καὶ τῶν παιδιῶν, καὶ ὅταν, μόλις ἔγινε λίγο φῶς, αὐτὴ ἡ ὅψη τὸν βρῖσκει ἀνέτοιμο, σὲ μία στιγμὴ φυσικὴ λησμονίας ὁ ἄνθρωπος φανερώνεται καὶ ξεσπᾷ σ' ἕνα κίνημα λύσσης τόσο πρὸ ἄγριο καὶ ἀνήμερο, ὅσο βιαστέρο ἐστᾷ τὸ πλάκωμα, καὶ ὅσο πρὸ ἀναπάντεχη καὶ ζωντανὴ εἶναι ἡ ἐντύπωση ποῦ λαβαίνει ἀπὸ κείνη τὴν ὅψη.

Μόλις ἄχτινα λίγη ἐμπῆκε στὴ θλιμμένη  
φυλακή, καὶ σὲ τέσσερις ὅψεις ἐμπρός μου

εἶπα ἐγὼ τὴ δική μου τὴ θωριά τὴν ἴδια  
καὶ τὰ δ.δ μου χέρια ἐδάγκασα ἀπὸ πόνο.

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ποῦ σὲ μία στιγμὴ μανικῆς ὁρμῆς δαγκάνει τὰ χέρια του, εἶναι ἀπὸ τῶρα ἐκεῖνος ποῦ ἀργότερα μέσα στὴν Κόλαση στερεώνεται καὶ αἰωνίζεται μὲ τὰ δόντια στὸ καύκαλο τοῦ ἐχθροῦ του σὰ σκυλιὸ δύνατά. Ἀλλὰ πόσος πόνος ἔγινε τὴν τὴν μανία! Σὲ τέσσερις ὅψεις! Βρῖσκες χυμένο μαζί, ὅτι ὑπάρχει τρυφερότερο καὶ ὅτι ἀγριώτερο, χυμένο σ' ἕναν τρόπο, ποῦ, ἂν γι' ἀνάγκη τοῦ λόγου ἔνα εἶναι πρῶτα καὶ ὕστερα τ' ἄλλο, μπροστὰ στὴ φαντασία εἶναι ἕνα μόνο κίνημα, ἕνα αἰσθημα μόνο συμπλεγμένο καὶ δίχως ὄνομα, καὶ δὲν μπορεῖς νὰ φαντασθῇς αὐτὸν τὸν πατέρα νὰ δαγκάνῃ τὰ χέρια του χωρὶς νὰ τὸν βλέπῃς μαζί νὰ κοιτάζῃ ἐκεῖνα τὰ τέσσαρα πρόσωπα.

Ἡ ἐντύπωση ποῦ ἀφήνει αὐτὸ τὸ κίνημα στὰ παιδιὰ δυναμώνει τὴν ἐνέργεια τῆς εἰκόνας, τόσο ποῦ ὅτι μέσα στὰ φυλλοκαρδία μας ἔχει ζωὴ συνεπαίρεται ἀπὸ συγκίνηση ἀκαταμάχητη. Δὲν ἐννόησαν πρὶν ἐκεῖνο τὸ πρῶτο κοίταμα τοῦ πατέρα τους τὸ προσηλωμένο καὶ ἄγριο σὰν ἄκουσε νὰ καρφώνουν τὴ θύρα· Κοιτᾷς ἔτσι, πατέρα μου· τί ἔχεις; καὶ τώρα ὄχι μόνον δὲν ἐννοοῦν, ἀλλὰ καὶ παρεννοοῦν αὐτὸ τὸ δαγκάμα τῶν χειρῶν του.

.....λογιζόμενος πῶς εἶχαν ἐγὼ τοῦτο  
ἀπὸ πείνα.

Ἀνῆλξα ἀπὸ τὰ πᾶθη μας, ἐξηγοῦν ἐκεῖνο τὸ κίνημα μὲ τὸν ἀμεσώτερο τρόπο καὶ κατὰ γράμμα. Πεινοῦν καὶ κρῖνουν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους· δαγκάνω δηλοῖ τρώγω γι' αὐτὰ. Ὁ πατέρας ποῦ ἀπὸ πείνα τρώγει τὰ χέρια του εἶναι κίνημα τέτοιο, καὶ εἶναι τέτοιος ὁ τρόπος ποῦ τὰ κρούει, ὥστε ἕνας νοητικὸς ἡθοποιὸς θὰ καταλάβαιεν ὅλα ὅσα κρύβονται σ' αὐτὴ τὴ κραυγὴ τους Πατέρα! ποῦ ξεφωνίζοντας σηκώνοντ' εὐθύς καὶ τὰ τέσσερα δλόρθα, ἐνῶ ἔστεκαν χάμου ἀπασωμένα τῆς πείνας. Αὐτὴ ἡ κραυγὴ, αὐτὸ τὸ σήκωμά τους τ' ὁλόρθο ἔχει τὴ δύναμη νὰ σταματήσῃ τὸν πατέρα, νὰ τοῦ ξαναδώσῃ τὸ κράτος τοῦ ἑαυτοῦ του, ποῦ τὸν συνεπῆρε μὲ βία μία στιγμὴ λησμονίας, νὰ τοῦ θυμίσῃ πῶς εἶναι πατέρας καὶ δὲν τοῦ εἶναι συχωρεμένο νὰ εἶναι ἄνθρωπος.

Αὐτὸ τὸ νὰ προσφέρουν τὸν ἑαυτὸ τους θροφή στὸν πατέρα, δὲν εἶναι βέβαια μία ὑψηλὴ θυσία τῆς υἱικῆς ἀγάπης, αἰσθημα παρα πολὺ ἀνδρικό σὰ τρυφερά τους στῆθη, εἶναι μία προσφορά μεταμορφωμένη ἀμέσως σὲ παρακαλῆμα, σὰν ἕνα τί ποῦ

τοὺς γκαρεμίζει στάνηληγα κατῶγια τῆς γῆς καὶ ἐμεῖς θὰ γίνουμε ἀρχόντοι μεγαλοῖ... Ἐγὼ θὰ ράψω ρούχα ἀπὸ πασκαλιὲς καὶ ὁ καλὸς μου θὰ μὲ παίζει στὴν ἀγκαλιά του καὶ θὰ μὲ σβύνει μὲ τὰ ὠραία του μάτια... Δὲ θὰ πεθάνουμε καὶ πάντα θὰ ζοῦμε, γιατί θὰ μᾶς μαγέψουν οἱ σκλάβες οἱ Μάησες καὶ θὰ πίνουμε τάθανατο νερό... Ὅταν τοῦ δώσω τὸ κορμί μου καὶ θὰ μοῦ ρουφήσῃ τὰ μάγουλά μου τόσο πολὺ ποῦ ἕνα στεφάνι κόκκινο θὰ φανῇ σὰν ἀπὸ γαῖμα... Θὰ κλαίω τὴ νύχτα κρυφά, ὅταν θὰ κοιμάται, καὶ τὴν κονταβιγὴ θὰ πίνω τὰ δάκρυα τῆς δροσιάς στὰ ἐξωτικά τραντάφυλλα, καθὼς τὸ φίδι ρουφᾷ τὸ γάλα... Ἀχ!.. Ἡ Μοῖρα μου τόχει, ἡ Μοῖρα μου!.. — Θὰ τοῦ μυρίσω τώρα λεβάντες καὶ ἀφτὸς θάναρτίψῃ τὰ μάτια του καὶ θὰ πατήσῃ χαμου ἀφτὰ τάχαμνισμένα τάρμενια... Ὅα μοῦ κρεμάσει τὰ μαργαριτάρια καὶ τὰ ρουμπίνια ποῦ τὰ βρῆκε στὴν κοιλιὰ κάποιου μεγάλου ὄρνιου... Ὅανᾶψω στὰ στήθια μου τὴν πρὸ μεγάλη φλόγα νὰ τὸν ζεσταίνω, καθὼς θὰ διαβαίνουμε τὰ παγωμένα βουνά...»

Κι ἀσάλεφτη μένει ἔτσι ἐκεῖ μὲ τὸ κορμί λυγισμένο μπροστὰ στὴ ραγάδα καὶ τὴ ματιὰ ἀπλάνεφτη καὶ ἴσια. Μὰ κανὲς δὲν ἀγρικιέται στὸ δρόμο καὶ μ' οναχὰ μὴ κοπῇ περιστέρια χαμηλώνει τὰ φτερά

καὶ βοσκάει στὴ γῆς.

Ἡ γριὰ Μάμηνα σπρώχνει τὴν πόρτα καὶ μπαίνει λαχανιασμένη μέσα· σὰν τὴ γλέπει, τῆς φωνάζει μὲ λύπη·

«Τί κάνεις ἀφτοῦ, ἄμοιρη;..»

«Νά, καρτερῶ, καρτερῶ τὸν καλὸ μου!» ἀπαντᾷ ἡ Ρουμπίνα σκιασμένη καὶ μὲ λαχτάρα.

Ἡ γριὰ γέρνει στὸ πλάγι ἄλλοθεν, ἀναστενάζει, καὶ ἕνα δάκρυ κρυφοπέφτει ἀπ' τὸ στεγνὸ τῆς τὸ μάτι.

«Μὲ βάρησαν τὰ χρόνια!» σκούζει· «Δὲ μπορῶ νὰ δώσω χέρι ὅπου ὁ Θεὸς κατέβασε ὀργισμένος τὸ δικό του!»

Ζ'.

Βγαίνει ἀπ' τὸ ἄδειο καλῶδι τοῦ κυνηγοῦ ἡ Ρουμπίνα σὰν κανένας ἥσκιος βουβὸς μέσα στὴ νύχτα καὶ παίρνει ὄνειριασμένη τὸ μονοπάτι ποῦ στρώνεται στὸ πέφκινο δάσο. Μὲ τὴν ἀνημπορία στὴν ψυχὴ της καὶ μὲ τὴν ἀγάπη στὴν καρδιά ποῦ τὴ φρενιάζει, ἀνοίγει πότε γλήγορα καὶ πότε ἀργὰ καὶ τρέχλα τὴν περπατησιὰ της καὶ προβάλλει στὸ δρόμο μὲ τὴς βαθουλὲς ἀμμουδιές. Παραπέρα τὸ ποτάμι βαλεῖ βραχνιασμένο, σὰν κλώθει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ με-

γάλα βράχια, καὶ ἀπὸ τὴν παταεὶ ἀλόγιασση τίς σάπιες σανίδες τοῦ γιοφυριοῦ του.

Στὰ βράχια τοῦ σκοτεινοῦ καὶ θολωμένου νεροῦ γυρίζουν μύρια ἀστέρια σπαρμένα σὰ χρυσαφὶ λησμονημένο ἐκεῖ καὶ στὸν παραστρατισμένο νοῦ τῆς Ρουμπίνης ἀνατέλει μὴ ὀριχτὴ παλιὰ ἱστορία ποῦ τὴν κάνει νὰ ξεχίνει τὸ ἄγνοιαστο γέλιο μὲς στὸν αἶρα: — Ἐνας φτωχὸς καὶ δύστηνος ἐρηγῆθηκε μὴ νύχτα στὰ βαθιά νερά νὰ μάσει τὸ χρυσαφὶ στὸ σακκούλι του, μὰ κανὲς δὲν τόμαθε, δὲν τῆκουσε ἂν πλούτησε ὁ βουτηχτῆς μὲ τὸ σακκούλι του.

Ὁ γκιώνης ποῦ εἶναι ψηλὰ σ' ἕνα δέντρο στὴν ἄκρια τοῦ γιοφυριοῦ κόβει τὸ κλάμα του καὶ φουρτουραεὶ σκιασμένος ἄλλοργα· ἔρχεται ἡ Ρουμπίνα στὴ ρίζα καὶ τὰ στήθια της καίνε ἀπὸ τὴ θερμασία· ξεκουμπώνει καθομένη στὰ σκουτιά της καὶ ἀνοίγει δλόγυρα τὰ μαθρα καὶ μακριὰ μαλλιά, ξέπλεγα καθὼς εἶναι καὶ ξελομένα. Σκυμένη μὲ τὸ κεφάλι ἔτσι καὶ περιτριγυρισμένη μὲ τὴ κόμη της χανεται σ' ὄνειροφαντασιὲς καὶ ἀρχίζει νὰ σκούζει θλιβερά καὶ κομένα.

Ἐνας περάτης κεντάει τὴ γαστρομένη μούλα του καὶ σ' ἀπόλιγο ἡ Ρουμπίνα ἀφογκάζεται νὰ χτυποῦν τὰ πέταλά της στὸ ξύλινο γιοφυρί. Στὸ ἀντίπερα ὄχτομα τὸ τραγοῦδι του ζωερό καὶ παρὰ-

λαχταροῦν καὶ τὸ ζητοῦν γιὰ χάριν. Σκότωσέ μας!  
κόψε τὴν ἀγωνία μας!

... Σὺ μὲν φοροῦσαι  
τὲς ἀλλεῖς τοῦτες σάρκες. σὺ ξεπάρκωσέ μας.

Ἀθλίες σάρκες! Αἰσθάνονται ποῦ σωριάζονται  
καὶ τοὺς λείπει ἡ ζωὴ. Ἀθλίες ἔδω ὅλοι ἀποσω-  
μένες, ποῦ πλὴν τὲς ἐπέρασε καὶ εἶναι μέσα ὁ θάνα-  
τος. Ὅσοι ἐξηγοῦν αὐτὴ τὴ λέξη δίνοντάς της πνε-  
ματικὴ σημασία καὶ σοὺ ψαρεύουν ἐδῶ ἓνα νόημα  
θεολογικόν, θὰ ἦσαν ἄξιοι νὰ πάνε πλάγι πλάγι πια-  
σμένοι μὲ τὸν ἱερέα Τσέζαρη (8), ποῦ σὲ τόσες του  
ὁμορφάδες ποῦ ἦρε στοὺς Δάντη βρίσκει ἐδῶ μίαν ἀ-  
σχημάδα, ἓνα κάμωμα ποῦ παραβγαίνει ἀπὸ τὴ φυ-  
σικότητα καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, καθαυτὸ ἐδῶ, σ'  
αὐτὸ τὸ χορὸ τῶν τεσσάρων ἀθανάτων παιδιῶν, ποῦ  
ἐστάθη ὁ θαυμασμός τῶν αἰώνων.

Ὁ Οὐγγολίνος ξεναγίνεται πατέρας καὶ ξεναγι-  
νεται ἀγαλμα.

Ἐπαψα τότε, γιὰ νὰ μὴ τ' ἀποπικρῶν  
τὴ μέρ' αὐτῇ, τὴν ἄλλη ἀφῶνοι ἐμείναμε δλοῖ.

Στὸν πατέρα μία σιωπὴ ἀπὸ πλάκωμα, στὰ  
παιδιά μία σιωπὴ ἀγωνίας, δὲν εἶναι ὅμως ἐκεῖνο τὸ  
περὶ δὲν ἀποκρίθηκα καὶ δὲν ἐδάκρυσα, εἶναι μία  
σιωπὴ ποῦ διαρωτίζεται καὶ γίνεται εὐγλωττὴ ἀπὸ  
μία κραυγὴ ποῦ προμηνάει σιμοτινὴ τὴν κατα-  
στροφὴν. Τώρα, δὲν εἶναι μόνο τὸ κορμὶ καταπεσμένο  
ἀπὸ τὴν πείνα, εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ πιασμένη καὶ πλὴν  
δὲ βαστά. Ὁ Οὐγγολίνος κράζει βοήθειά του τὴ γῆ  
ν' ἀνοιξῇ καὶ νὰ τὸν καταπιῇ καὶ τὴν ἀναθεματίζει  
καὶ τὴν ὀνομάζει σκληρῇ.

Ἀχ! γιατί, σκληρὴ γῆ, δὲν ἀνοιξες ἐμπρὸς μου;

Εἶναι ἡ ἀνυπομονή τοῦ τέλους· ἡ δύναμη τῆς  
ὑπομονῆς τοῦ ἔλειψε, ἀποσωμένη ἀπὸ τὸ μακρυνὸ ἐ-  
κεῖνο πλάκωμα, ἀπὸ τὸ μακρυνὸν ἐκεῖνον ἀφύσικον ἀ-  
γῶνα. Ἀλλ' ὅμως ὁ ἀνήμερος ποιητὴς δὲν τὸν ἀφί-  
νει πρὶν τοῦ καρφώσῃ μὲς στὴν καρδιά μίαν ὑστερή  
μαχαιρίαν μὲ τὸ χεῖρ τῶν τρομερῶν ἐκείνων παιδιῶν,  
ποῦ δὲν ἀνανοοῦνται τ' ἀθῶα πόσο σκληρὰ τὸν πλη-  
γώνουν.

Μούπεισ' ἐμπρὸς ὁ Γάβδος ἐπλωτὸς στὰ πόδια,  
λέγοντάς μου· πατέρα, τί δὲ μὲ συντρέχεις;

(8) Ἀντώνιος Τσέζαρη, ἀπὸ τὴ Βερώνια (1760-1828).  
ὀνομαστὸς πεζογράφος καὶ ρήτορας ἐκκλησιαστικός. Πολλοὶ  
τὸν θαυμάζουν γιὰ τὴ γλώσσα, γιὰ τὸ ὕφος καὶ γιὰ τὴν  
εὐγλωττίαν του, τὸν κατακρίνουν ὅμως καὶ πολλοὶ γιὰ τὴν  
σχολαστικότητά. Ἐγραψε πολλὰ συγγράμματα καὶ λόγους,  
καὶ ἓνα βιβλίον αὐτοβιογραφίας τοῦ Δάντη.

Ξενο διώχνει τὴ νυχτοσιγαλιὰ καὶ τὰ δέντρα ἀντι-  
λαλοῦνε μακριάθε.

«Κόρη μου, σὺν ἰδιόθελος γιοῦρι στοιχειωμένο,  
παράτα τὴ ζωοῦλα σου καὶ πέσε νὰ πεθάνεις».

Ἡ νέα γυναίκα λαχταρεῖ καὶ χουφτιάζει τὰ  
κρεμασμένα βυζιά της· χαμηλώνει πρὸς πολὺ τὴν κε-  
φαλὴ της τώρα καὶ ἡ ὀρθανοίχτη ματιά της λοξέ-  
θει πέρα σ' ἓνα δασυμένον ἀκροράχι ποῦ τὸ φεγγάρι  
ματωμένο εἶναι στὸ δίσμα του. Οἱ φουντωτές φυλ-  
λωσιές τῶ δέντρων ἀνακατώνονται καὶ θροοῦνε  
στὸν ἀνεμὸ καὶ τὸ φεγγαρόφωτο χύνεται ἀπὸ τὸν οὐ-  
ρανὸ πάνου των σὺν ἀσμήνι λυωμένο.

Ἐξάνου ὀρθοστέκεται ἡ Ρουμπίνα καὶ σφογγαί  
τὰ δάκρυα, μὰ τὰ φρύδια της μένουν σμιγμένα ἀ-  
κόμα καὶ τὸ γλέφαρό της σουφρώνεται ὑλάκαιρο.  
Χυμᾷ κατὰ τὸ ποτάμι πίσω πάλε καὶ περνᾷ  
τώρα τὸν πόρο του μὲ τὰ ρηχὰ νερά· τὰ καλάμια  
της βρέχονται ἴσα μὲ τὸ γόνυ, τὰ ρούχα της μου-  
σκεδούνται καὶ αὐτὴ δὲ νοιάζεται καθόλου.

Ἀνάμεσα στὲς μυρωμένες μεσοκίτιες παραμερίζει  
ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καθὼς διαβαίνει, τὰ πυκνωμένα κλα-  
ριά καὶ φτάνει λαχανιασμένη, σὰ νὰ τὴν κυνηγᾷ  
ὁ Χάρος μὲ τὸ ἄτι του ἀπὸ πίσω, στὴ βαθιὰ καὶ  
ἀπόκρυφη σπηλιὰ ποῦ εἶναι σκαμμένη μὲς τὴν πέτρα  
τοῦ βουνοῦ.

σὰ νὰ μπορούσε ὁ πατέρας καὶ νὰ μὴν ἤθελε νὰ  
τὸν βοηθήσῃ.

Ἐρχεται ἡ καταστροφὴ. Καὶ ὁ πατέρας τὰ  
βλέπει νὰ πεθαίνουν, τόσο ἀληθινὰ, ὅσο εἶναι ἀλη-  
θινὸ ποῦ ὁ Δάντης βλέπει αὐτόν, νὰ πεθαίνουν ἓνα  
ἓνα, καὶ ὁ σπαραγμὸς ἐβάσταξε τρεῖς ἡμέρες.

Ἐμείνε αὐτοῦ νεκρὸς· καὶ ὅπως ἐμὲ σὺ βλέπεις,  
εἶδα καὶ ἐγὼ τοὺς τρεῖς νὰ πέφτουν ἓνας ἓνας  
στὴν πέμπτη μέρα καὶ στὴν ἑκτη....

Δὲν εἶν' ἐδῶ καμμία ἀδειανὴ λεπτομέρεια. Αὐτὸ  
τὸ θέαμα τοῦ θανάτου ξεναφάνεται τέσσερες φορές,  
καὶ σὲ μακρινὰ διαστήματα, σὲ τρεῖς ἡμέρες καὶ ἐ-  
δυνήθηκε ἓνας πατέρας νὰ τὸ ἰδῇ καὶ νὰ μείνῃ ἡ-  
συχος, νὰ κρατήσῃ κλεισμένο μέσα του τὸ μαρτύριο,  
νὰ γίνῃ ἀφύσικος, νὰ μὴν εἶναι ἄνθρωπος.

Ἀλλὰ τέλος τὸ μαρτύριο ξεπᾶ. Ἡ ψυχὴ πο-  
λὺν καιρὸ πλκωμένη ξεχειλίζει. Καὶ δὲν εἶναι ἓνα  
ξεθύμασμα εὐγλωττο ἐνὸς αἰσθηματος ἀνθρωπίνου  
ποῦ γνωρίζει τὸν ἑαυτό του, ἐνεργητικὸν, νοητοῦ στὸν  
ἑαυτό του καὶ στοὺς ἄλλους. Εἶναι ξεθύμασμα ψυ-  
χῆς συντριμμένης, ποῦ μοιάζει περισσότερο μὲ σπα-  
μούς, μὲ παραλαλήματα, παρὰ μ' ὀμιλίαν. Δὲν  
εἶναι στοχασμοὶ καὶ σχεδὸν οὔτε λόγια· εἶναι κραυ-  
γὲς καὶ ξεφωνητά. Εἶναι ἡ λαλιὰ στὴ ζωικὴ της  
μορφῇ. Εἶναι ἡ ἀγάπη στὴ ζωικὴ μορφῇ τοῦ ἐνστί-  
κτου. Ζώντας τὰ παιδιά, δὲν ἐδυνήθηκε νὰ τὰ  
κράξῃ μὲ τ' ὄνομα, δὲν ἐδυνήθηκε νὰ φανερῶσιν τὴν  
πατρικὴν του ἀγάπην, τὸν πόνο του· νῆτος τώρα ἐκεῖ,  
νὰ ψάχνῃ ἀπανοὺ στὸ καθένα καὶ νὰ τὰ κράξῃ, νὰ  
τὰ κράξῃ τρεῖς μέρες.

Καὶ τρεῖς τᾶκρα ἡμέρες πεθαμένα....

Πρὶν πεθάνῃ τὸ σῶμα, ἦσαν πεθαμένοι ὁ ἄνθρω-  
πος· ἐξοῦσε μόνο ἀκόμη τὸ θηρίον, παραδομένο μισὸ  
στὴν ἀγάπην καὶ μισὸ στὴ μανία, καὶ τὰ τρομαχτι-  
κά του βρυχίσματα δὲν ἤξερες ἂν ἐκφράζον ἦχο  
πόνοῦ ἢ λύσσης. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει πλέον ἀνάλυση,  
δὲν ὑπάρχει ἓνας στοχασμός, ἓνα αἶσθημα καθαρὸ  
καὶ ξεχωριστό. Αὐτὸ τὸ νὰ κράξῃ τὰ παιδιά του  
ἦταν πόνος, ἦταν πατρικὴ ἀγάπη, ἦταν μανία,  
ἦταν ὅλος ὁ Οὐγγολίνος γενομένος ἐνστικτο καὶ ἐκφρα-  
σμένος σ' ἓνα βογγητό. Εἶναι τριγύρω αὐτοῦ τοῦ ἀ-  
ποθεριωμένου ἀνθρώπου ἓνα στεφάνι σκοτεινόν, ὅμοιο  
μὲ τὴν στερνὴν σιγὴ καὶ τὲς στερνὲς ἀγωνίες μέσα  
στὴν κάμαρην τοῦ ἐτοιμοθάνατου. Τέτοια εἶναι ἡ  
φοβερὴ ἐντύπωση τῶν στερνῶν σκοτεινῶν στιγμῶν.

καὶ σὲ μένα τὸν πόνο ἐνίκησεν ἡ νῆτεια.

Στίχος στὸ γράμμα τοῦ ὀλοζάστερος, ποῦ ση-  
μαίνει· περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἐδυνήθηκε νὰ κάμῃ ὁ  
πόνος, ἔκαμε ἡ πείνα. Ὁ πόνος δὲν ἐδυνήθηκε νὰ  
τὸν σκοτώσῃ, τὸν ἐσκότωσε ἡ πείνα. Εἶναι ὅμως  
στίχος πυκνὸς ἀπὸ σκοτὰ καὶ γεμάτος ὑπονοού-  
μενα, γιὰ τὰ πολλὰ αἰσθήματα καὶ τὲς εἰκόνες  
ποῦ μᾶς ξυπνᾷ, γιὰ τὰ τόσα ἴσως ποῦ ἀπὸ μέσα  
τοῦ ἀναβρύζουν καὶ ποῦ εἶναι τόσο ποιητικὰ. Ἴσως  
κράζει μὲ πόθο τὸ θάνατο καὶ παραπονιέται ποῦ ὁ  
πόμος δὲν εἶναι ἀρκεστὸς νὰ τὸν θανατώσῃ καὶ πρέπει  
νὰ περιμελῇ τὸ θάνατο τὸν ἀργητὸ τῆς πείνας·  
εἶναι ἓνα αἶσθημα ἀπελπισίας. Ἴσως δὲν παύει νὰ  
κράξῃ τὰ παιδιά, παρὰ ὅταν ἡ πείνα δυνατώτερη  
ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ παίρνει τὴ δύναμιν, ἀφοῦ τοῦ ἔ-  
λειψε πρῶτα ἡ βλέψῃ καὶ κατόπιν ἡ φωνή. Εἶναι ἓνα  
αἶσθημα πατρικῆς ἀγάπης. Ἴσως, ἐνῶ ἡ φύση σπρώ-  
χνει τὰ δόντια στὲς ἀθλίες σάρκες, σ' αὐτὸ τὸ  
στερνὸ παραλαλήτῳ τῆς πείνας καὶ τῆς ἐκδίκησης  
αὐτὲς εἶναι στὴ φαντασίαν τοῦ οἱ σάρκες τοῦ ἐχθροῦ  
του, καὶ ὁ Δάντης ἐπραγματοποιεῖ τὸ παραλαλήτῳ  
μέσα στὴν κόλαση, ἀθανατίζοντας ἐκεῖνο τὸ ὕστερο  
κίνημα καὶ ἐκείνον τὸν ὕστερο στοχασμό. Εἶναι ἓνα  
αἶσθημα λύσσης σκυλίου. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι πιθανὰ,  
ὅλα μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ συλλάβῃ, νὰ τὰ στοχα-  
σθῇ, νὰ τὰ φαντασθῇ· καθεὶ συμπερασμὸς ἔχει τὴν  
ἀφορμὴν τοῦ σὲ καίποια λέξη, σὲ καίποια δεύτερη  
ιδέα. Ἡ φαντασία αἰσθάνεται γυμνῆ, ξετινάζε-  
ται, ἀναγκάζεται νὰ δουλέψῃ, καὶ δὲν προσηλωρεται  
σὲ καμμία πραγματικότητά, καὶ διαλογίζεται ἐκεῖ-  
νες τὲς ὕστερες ὥρες τοῦ ἀνθρώπου ξεπεσμοῦ. Πα-  
ραπάνου ἀπ' αὐτὲς τὲς ἄοριστες καὶ περιπλεγμένες  
ἐντύψεις μένουν ἐκεῖνα τὰ τέσσαρα ἀθῶα ξαπλω-  
μένα χάμου, καὶ τὰ ὀνόματά τους· ξεφωνημένα γιὰ  
τρεῖς ἡμέρες μὲς στὴν κουφὴ σπηλιὰ ἀπὸ μίαν φωνὴ  
ποῦ δὲν ἤξερες ἂν εἶναι ἀνθρώπου ἢ θηριοῦ. Ἀλλὰ ὁ  
ἦχος ἐκείνων τῶν ὀνομάτων ἀντιλαλεῖ στὴν ψυχὴ  
τοῦ ἀναγνώστη ποῦ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του μέσα  
στὰ ὕστερα λόγια τοῦ Δάντη. Γιατὶ ἐνῶ τὸ θηρίον  
στριφογυρίζει τὰ μακτὰ καὶ ξεναπιάνει τὸ καύκαλο  
μὲ τὰ δόντια, στέκουν ἐμπρὸς τοῦ τ' ἀκριβὰ ἐκεῖνα  
παιδιά, καὶ τὰ κράζει μὲ τ' ὄνομα, ἓνα ἓνα, καὶ  
τὰ τέσσαρα, καὶ φωνάζει· ἦταν ἀθῶα.

Ἀθῶους ἔκαν' ἡ ἡλικία τους ἡ νέα  
τὸ μικρὸν Οὔγο, ὡ νέα Θέβα, τὸν Μπριγάτα,  
καὶ τοὺς ἄλλους ποῦ πρὶν τὸ ἄσμα μου ὀνομάζει.

Ἄν ὅμως τὸ κλῆμα τοῦ Οὐγγολίνου εἶναι μανία,  
ἡ συμπόνεση τοῦ Δάντη εἶναι ἀγανάχτηση καὶ κα-

Στὲς πατοῦνες αἰσθάνεται τὸ ὕψος καὶ λασπω-  
μένο χῶμα ποῦ κολλᾷ καὶ λαμνίζει σ' ἀφτό, κα-  
θὼς πατάει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μὲ τὰ γυμνά της πόδια.  
Μιὰ βόχα βγαίνει ἀπὸ μιὰ ραγιά, σὰ νὰ σπίζει  
κάπιο φυτὸ ἐκεῖ μέσα. Κλώθει πάνου καὶ κάτου  
σκιαγμένο τὸ μάτι καὶ γλέπει νὰ φαντάζον, ἐνῶ  
πετοῦνε μυστικὲς καὶ ἀθόρυβες, οἱ νυχτερίδες σὺν τέ-  
ρατα μαγικά καὶ στοιχειωμένα.

Μὰ δὲν ἀργεῖ νάνατριχιάσει στὸ κρῶ ἀγγιγμά-  
των ποῦ τὴ χτυποῦνε στὰ ξετραχηλιασμένα κόρφια  
καὶ στὰ μούτρα μὲ τὲς μάθρες πτερυγες των καὶ  
μ' ἓνα πῆδημα μονομιάς βρίσκειται πάλε ὅζω ἀνή-  
συχον καὶ ξελωλαμένη.

Τῆρξει κατὰ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀντικρίζει τὴν Πού-  
λια, βουκέντρες τώρα πάνου ἀπ' τὰ χιονισμένα κορ-  
φοβούνια τῆς ἀνατολῆς. Γυρίζει πρὸς τὰ πίσω μὲ  
δείλιαν καὶ ἀνατρομάζει, σὰ γλέπει τὸ γιγάντιον τῆς  
ἡσκιο ποῦ φαίνον οἱ στερνὲς τοῦ φεγγαριοῦ ἀχτίνες.  
Σηκώνει τὰ τρέμουλα χέρια καὶ τὰ τρελλὰ της μά-  
τια πάνου, λυγίζει τὰ γόνατα στὰ σμαρδάλια χά-  
μου καὶ ἀπελπισμένη τραντάζει τὰ στήθια της μὲ  
στριγγιὰ φωνή· «Νᾶ, ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ μακριὰ ἀπ'  
τὸν κόσμον θέλω νὰ πεθάνω!.. Τὸ χειμῶνα, σὰ θὰ  
πέφτουν οἱ ἀγριόπατιες καὶ τὰ γριόχηναρα, θὰ ξα-  
ναρθεῖ ὁ ἀρραβωνιαστικός μου καὶ θὰ πατήσῃ σ' ἀφτό

τὸ χῶμα ποῦ θὰ εἶναι μνημοῦρι μου...»

Καὶ τιναζεται ἀναμαλλιάρα στὸν ἔμο γκρεμνόν,  
σαλίθει στὸν αἶρα λίγο καὶ χάνεται γιὰ πάντα  
μέσα στὰ κλώσματα τῆς νεροσυρμῆς. Τὰ νυχτοπού-  
λια ἄκουσαν τὸ ραχάλητῳ τοῦ νεροῦ, ἀπλώσαν τὰ  
ορερά ξαφνισμένα καὶ πέταξαν ἀλλοῦ σὲ πρὸ ἡσυχες  
μεριές.

Στὸ μικρὸ καὶ παλιὸ μοναστήρι ὁ καλόγερος  
καὶ τὴν ἀνεμόχολη ἀφτὴ νυχτιὰ τίποτα δὲ νοιάζει,  
γιατὶ μελετᾷ πάλι, στὰ ἄγια καὶ σοφὰ βιβλία βυ-  
θισμένος. Ὑστερα σβίνει τὸ καπνισμένο καντήλι του  
καὶ κοιμάται μ' ἀπείραχτη ψυχῇ.

Λόσσα—Θεριστῆς. 1905

ΣΠΗΛΙΟΝ ΑΝΘΙΑΣ

πάρα, καὶ σ' αὐτὸ τὸ θυμὸ βγαίνει· ἔξω ἕνας νέος τρόπος καταστροφῆς τῆς πολιτείας ποῦ εἶχε καταδικάσει· νὰ χαθοῦν τέσσερα ἀθῶα.

Ἄς κινηθοῦν μαζί Καπράια καὶ Γοργόνα καὶ ἔς στήσουν φράχτη ἐμπρὸς τοῦ Ἄρνου σου τὸ στόμα ὥστε ποῦ αὐτὸς σ' εἰσὶ κάθε ψυχὴ νὰ πνίξη.

Δὲν ἤξερω ἂν εἶναι ἀγριώτερος ὁ Οὐγολίνος ποῦ ἔχει τὰ δόντια μπηγμένα στὸ καύκαλο τοῦ προδότη του, ἢ ὁ Δάντης, ποῦ γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τέσσερα ἀθῶα καταδικάζει σὲ θάνατο ὅλους τοὺς ἀθῶους μὲς ὁλόκληρης πολιτείας, τοὺς πατέρες καὶ τὰ παιδιά καὶ τὰ παιδιά τῶν παιδιῶν. Βιβλικὴ ὀργή. Πάθη ἄγρια σὲ καιροὺς ἄγριους, ποῦ ἔκαμαν δυνατὴ μία κόλαση ποιητικὴ, ποῦ ἔχει ἀποκάτου τῆς τῆς ἱστορίας.

Ἐδῶ εἶναι ὅλα τρομαχτικὴ ἁρμονία, ὁ ποιητής, ὁ παραστάτης καὶ ὁ θεατής. Ἀμειψιολογία, διηγητής, θεατής, ποιητής, ὅλοι ἰσόμετροι, συμπληρώνονται καὶ ἐξηγοῦν ἕνας τὸν ἄλλο. Ὅλα ἔχουν ἀναλογίες ποῦ προχωροῦν παραπέρα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα· δὲν ὑπάρχει ἀκόμη τὸ σωστὸ ἀνθρώπινο μέτρο, δὲν εἶναι τὸ ἄγαλμα· εἶναι ἡ πυραμίδα, ὁ κολοσσός, τὸ γιγάντιο, ὅπου ἡ πρωτόγονη ἀρχαιότης ἐπαράσταιν· ἐκείνους τοὺς πρώτους ἀκόμη σκοτεινοὺς τρόπους τῆς συνειδήσεως, ἐκεῖνο τὸ αἰσθημα τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ ἀπείρου, τόσο τρομερώτερο στὴ φαντασία, ὅσο ἦταν λιγώτερο ξάστερο, λιγώτερο ἀκαλυμμένο. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ στὰ φρεσὲς αὐτὰ σχεδιογράφημα τοῦ Δάντη, τόσο φτωχὰ σὲ ξετυλίγματα, τόσο γαμάτα ἰσκιούς καὶ χάσματα, ὥστε ὅσο εἶναι σεμνότερο τὸ περίγραμμά του ὅσο λιγώτερο παίζουν φῶς καὶ σκιά, τόσο γιγαντώνονται οἱ ἀναλογίες καὶ τὰ αἰσθήματα. Συχνὰ μία μόνη εἰκόνα κάνει τὸ θέμα καὶ σ' ἀρπάζει μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ξεπετώντας σε πέρα ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ στὰ βασίλεια τοῦ ἀπείρου. Τέτοιο εἶναι τὸ σφύγγισμα τοῦ στόματος στὰ μαλλιά τῆς χαλασμένης κεφαλῆς, καὶ τὸ κίνημα τῆς Καπράιας καὶ τῆς Γοργόνας. Αὐτὸ τὸ σφύγγισμα σὲ τρομάζει, καὶ ὄχι γιὰ τὴν πράξη σὲν αὐτὸ τῆς, ἀλλὰ γιὰ τὴν σου παρουσιάζει ὅλο τὸ πρόσωπο τοῦ Οὐγολίνου καὶ μὲ πιθέματα ἰδεώδη ἀνάλογα μ' ἐκεῖνη τὴν πράξη· ἔχεις ἐμπρὸς σου ἀπὸ τώρα τὸ ἄμετρο μέτρος μὲ μίαν ἐκφράση ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ φυσικοῦ, βλέπει ὁ νοῦς σου τὸ ἀπείρο. Ὁ ποιητής λέει·

..... Εἶδα  
δύο σὲ μιὰ τρύπα παγωμένους, σ' ἕναν τρόπο  
ποῦ ἡ μιὰ τῆς ἄλλης κεφαλῆς ἦταν καπέλο.  
Κι ὅπως ἕνας ψωμὶ κατατρώγει ἀπὸ πείνα,  
ἔτσι ὁ ἀποκαίνις τὰ δόντια εἶχε στὸν ἄλλο,  
ἐκεῖ ποῦ τὸ μυαλὸ κι ὁ κούτικας συτμίζουν.

Ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ λεπτότερες τοπογραφικὲς λεπτομέρειες καὶ μὲ ὅρους τεχνικοὺς, καὶ χυδαίους ἀκόμη· καὶ ὅμως ὅλο αὐτὸ εἶναι πεζό, γιὰ τί τίποτε παραπέρα δὲ βλέπεις· τὰ περιγράμματα εἶναι ὀρισμένα, τὸ ἵνδαλμα εἶναι ξάστερο· ἐπειδὴ ὅμως ἐδῶ δὲν ὑπάρχει ἄλλο παρ' αὐτὸ ποῦ ἐκφράζεται, ἡ φαντασία μένει ἀνεργή. Ἡ ποίηση ἀρχίζει, καὶ τὸ ἀνανοεῖσαι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἐπίσημο καὶ ἐπικόν τόνο τοῦ στίχου, ὅταν

Ἄπὸ τ' ἄγριο φαγὶ ξεσήκωσε τὸ στόμα  
αὐτὸς ὁ ἀμειψιολόγος . . . . .

καὶ πρὶν ἀκόμη νὰ κρῖνῃ, μ' ἕνα μοναχὸ κίνημα ἀναπάντεχο, τρομερὸ καὶ σ' αὐτὸν φυσικώτατο τὸν ἔχεις ὅλον ἐμπρὸς σου, σῶμα καὶ ψυχὴ. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἐντύπωση ποῦ ἀφήνει τὸ

Ἄς κινηθοῦν μαζί Καπράια καὶ Γοργόνα.

Εἶναι ἡ ἰδία ἡ φῆση, ποῦ παραβιάζει τοὺς νόμους τῆς, βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀκίνησιν τῆς, ἀποχτάει συνειδήση, ψυχὴ καὶ κίνημα, καὶ τρέχει νὰ παιδέψῃ τὴν ἐνοχὴ πολιτεία. Μία καταστροφὴ τόσο παράξενη, μία τιμωρία τόσο ἀσυνήθιστη σηκώνει στὸ ἴδιο ὕψος καὶ τὸ ἀδίκημα καὶ ποῦ δίνει κολοσσάει ἀναλογίες. Εἶναι ἡ κατατομὴ τοῦ Ἀδελφοῦ· εἶναι ἡ ἐπικὴ ποίηση ἀρχέγονη καὶ ἀμάλανη, ποῦ ἀκόμη δὲν ἐπέρασε μέσα πῆς ἡ κορικὴ καὶ τὸ δῶμα· εἶναι ὁ θεόρατος γρανίτης, ποῦ σὲ σπρώχνει ὀπίσω σαστισμένον καὶ τρομασμένον καὶ δὲν σὺλμα νὰ χυθῇ μέσα του τὸ σμιλὰρι νὰ ζητήσῃ τὴς φλέβες, νὰ τὸν ξεσαρκώσῃ. Τόμαξ ὅμως ὁ Δάντης νὰ βάλῃ τὸ σμιλὰρι καὶ νὰ χαράξῃ τέτοιες γραμμές, τέτοιους σχηματισμοὺς, ποῦ θυμίζουν τοὺς βαθύτερους δραματικούς συνδυασμούς καὶ γεννοῦν τὰς ὑψηλότερες λυρικές ἐντύψεις. Μὲς σπῆ μὲση μὲς φύσης γιγαντίας καὶ μονότονης φαίνεται ὅλη ἡ ποικιλία καὶ ὁ πόλεμος τῶν στοιχείων, μία σκηνὴ τῆς ζωῆς ἀδραγμένη σ' ἕτι ἔχει τρυφερώτερο καὶ ἀνθρωπινώτερο. Ὁ Οὐγολίνος ἀπάνου στὸ στυλοπόδι τοῦ μέσα στὴν Κόλαση ἔχει τὸ πρόσωπο πληγμένο ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα, μὲ πιθέματα στερεωμένα, εἶναι τὸ ἄγαλμα τοῦ μίσους, ἑνὸς μίσους ποῦ εἶναι αἰώνιο, ἀνικανοποίητο, ἀπείρο σὰν τὸν ἀμέτρητο βράχο, ἀπλησίαστο γιὰ τὴ φαντασία. Ἐξάφνα ὅμως ὁ Οὐγολίνος γίνεται ἄνθρωπος, καὶ τὰ δάκρυα προβάλλουν στὰ μάτια του, καὶ τὰ χέρια συνοδεύουν τὰ λόγια μὲ σχήματα, καὶ τὰ διαφορετικώτερα αἰσθήματα παρουσιάζονται στὸ κινούμενο πρόσωπο. Ἐξαντρίνεν ἄνθρωπος, εἶναι ἕνας παπῆρας ἀνέμεσα στὰ παιδιά του. Ἐδῶ παρουσιάζεται μία δραματικὴ θέσις μὲ λεπτότατες βαθμολογίες, ποῦ ὁ νοῦς τὴν εἶδε στὰ βάθη τῆς. Εἶναι ἕνα crescendo ποῦ σὲ παίρνει ἀπὸ τὸ πάθος στὸ σπαραγμὸ, καὶ ἀπὸ τὸ σπαραγμὸ στὴν ἀπελπισία, στὸ θάνατο τῆς ψυχῆς, σὲν ἀνθρώπινο ξεπεσμό, σ' ἐκεῖνο ποῦ ὄν πεῦ μὲ τὰ μάτια ἀγριωμένα ξαναπαίρνει τὸ καύκαλο μὲ τὰ δόντια καὶ γίνεται πάλι ἀκίνητο σ' ἐκεῖνη τὴν αἰωνιότητα τοῦ μίσους. Καὶ ὅλες αὐτὲς αἱ βαθμολογίες προβάλλουν ἔξω μὲ τὸ στόμα τῶν παιδιῶν. Εἶναι αὐτοὶ οἱ φονιάδες τοῦ πατέρα· κάθε λόγος τους εἶναι μία μαχαίρα, καὶ δὲν τὸ ἀνανοεῖσαι, καὶ τὸν ἀγαποῦν τόσο! Ἡ ἀθώότητά τους, ἡ ἀγάπη τους εἶναι τόσα μαρτύρια γιὰ τὸν πατέρα, καὶ τοῦ ραγίζου τὴν καρδιά καὶ τὸν καταντοῦν ἕνα θεριό, ὅπως εἶναι ἐκεῖ πᾶνου στὸ στυλοπόδι τοῦ μέσα στὴν Κόλαση. Ἡ πατρικὴ του ἀγάπη καὶ σπλαχνισμὸς καταντοῦν θηριωδία καὶ λύσσα, τὰ δάκρυα καταντοῦν δαγκάματα, μὲ ἀπείρον τρόπο καὶ φρίκη ἐκείνων ποῦ τὸν βλέπουν. Τὸ ἴδιο αἰσθημα κυβεῖ τὸ Δάντη. Εἶναι ἀγριωμένος καὶ αὐτός· θαρρεῖς σχεδὸν ποῦ ἂν τοὺς εἶχε ἐμπρὸς του, θὰ τοὺς ἐπαίρνε μὲ τὰς δαγκασίαις αὐτοῦς τοὺς Πιζάνους, τὸ ξεντρόπιασμα τῶν ἀνθρώπων.

Νὰ ρίξῃς ἀνάμεσα σὲ νοήματα τόσο ἄγρια μορφὲς καὶ θέσεις τόσο τρυφερὲς καὶ ἀγαπητὲς καὶ τρισεύγενες, νὰ διατηρήσῃς τὴν ἐνότητα τῆς ἰδέας καὶ τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρωματισμοῦ σὲ τόσο ποικιλία βαθμολογίας, νὰ κρούσῃς τόσες χορδὲς δίχως ὁ ἀρχικός σκοπὸς νὰ λησμονηθῇ, μάλιστα νὰ κάμῃς τὰ διάφορα νὰ μᾶς ξαναφέρουν σὲν ἴδιο σκοπὸ, νὰ φαντασθῇς ἑξάφνης σκηναίκες εἰκόνες, ἀσυνήθιστες, ἀναπάντεχες, λυπηρὲς, καὶ νὰ τὴς γεμίσεις σκοτάδια, σιωπὴ, ἀπελπισία, μονοτονία, νὰ θέσῃς σιμὰ σὲ τὸ σην ἐνότητα ἀντίθετες τόσο ἀληθινές, τόσο φυσικές, τόσο ἐνδόμυχες, νὰ σπρώξῃς τὰς εἰκόνες καὶ τὰ αἰσθήματα πρὸς τὴ μεγαλοπρέπεια, τὴν ἀγριότητα

καὶ τὸ ὕψος, καὶ μὲ τέτοιο συγκέρασμα χρωμάτων, μὲ τόσο λεπτότητα βαθμολογίας, μὲ τόσο ἀπλαστοπὸ ξεχείλισμα τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ὥστε τίποτε νὰ μὴ σοῦ φαίνεται τεχνητὸ καὶ ὑπερβολικὸ, ὅλα μάλιστα νὰ σοῦ φαίνονται φυσικά, ὁλοστότερα, ἀπαραίτητα, καὶ νὰ μένης βαθυά χτυπημένος στὴν ἀνθρώπινη φύση σου, αὐτὰ εἶναι τῆς τέχνης τὰ θαύματα.

Μετάφραση ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΟΣΙΓΟΥΡΟΥ

## ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Μέσα στὸν τάφο μας εἶναι βαλμένο τῆς ζωῆς τὸ μυστικόν· Ὁ τι δὲν ὑπάρχει πιά, τέτοιο γίνηκε, γιὰ τί τέτοιο ἦτονε· Καὶ τῶν δυνάμεων δυνάμεις τὸ γραμμένο μηδενικόν, Εἶναι τέτοιο γινώσκον γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν.

Ἡ Πλάνη Συμπαντοπλάστρα, πλάσμα μας προγονικόν· Γιατί, ἀπὸ τὴν ἀβυσσο καὶ ἡ λάμψη σου ξεσπῶνε, Ἀπ' τὴν ἀθανασία μας πῆγε καὶ μᾶς ξεσπῶνε; Μέσα στὸν τάφο μας εἶναι βαλμένο τῆς ζωῆς τὸ μυστικόν.

Μιὰ μεταμόρφωσή σου σπᾶ τὰ δὲν ἡ ἄλλη πύχτις· Ἀθρόπους, χτήνη καὶ θεούς, καὶ κόσμος μυθικόν. Στους αἰῶνες ποῦ τὴν ἀνέστη δυνάμεις καὶ ξαναπαίρνεις τὸ [νοήτιον],

Ὁ τι δὲν ὑπάρχει πιά, τέτοιο γίνηκε, γιὰ τί τέτοιο ἦτονε

Τὴς ἐποχῆς καὶ τοὺς καιροὺς προφταίνοντας τὸ λογικόν, Σὲ βάρβαρους, σὲ φημιστές, ἀπ' τὴν ταχὴ φύγῃ τῶν, Κατανοεῖ ἀναισθησιὰ τὸ ἴδιο τοῦ πῶς ἦτονε, Καὶ τῶν δυνάμεων δυνάμεις τὸ γραμμένο μηδενικόν.

Βέβαια χωρὶς εἰσὶ ποῦ τίποτε δὲν εἶσαι, τίποτε δὲ θὰ [γλύτωνε]

Ἀγάπη, κακουργήματα, χάρες, φαρμάκι ἢ γλυκὸ. Τῆς ψῆς ἀκόμη δημιουργίας σου τὸ ξωριατὸ ἰδανικόν, Εἶναι τέτοιο γινώσκον γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν.

Ἀπράχτος μὴ στέκεσαι μπροστὰ σὲ κάθε μυστικόν, Ἀθροῦσαι Μάθε νὰ ξεψυχᾷς ἂν ἡ ψυχὴ σου ἦτονε. Καὶ μέσ' τῇ γῇ τοῦ τάφου σου ποῦ δὲ χωρεῖ μηδενικόν, Ψάξε νὰ βρῇς, Κλοτσῶντας τὰ μυστήρια στὴν ψέφτραν ὑπαρξὴ τῶν, Τὸ κρυπτό τῆς ζωῆς.

N. M. ΓΙΑΝΝΙΝΟΣ

Κατὰ Leconte de Lisle 20 Ἰουνίου 1905—Παρίσι.  
Ποιήματα Τραγικά.

## ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΣ ΑΜΟΥΣΙΑ

Ὁ Κίλδος καὶ ὁ Σολωμὸς ψυχοποιοὶ μεγάλοι καὶ οἱ δύο περιφρόνησαν τῆς γλώσσης μας τὰ κάλλη· ἀλλὰ ἰδοὺ πλούσιαι πτωχὰ ἐνδεδυμένοι δὲν εἶναι δι' αἰώνιον ζωὴν προωρισμένοι.

Τοὺς στίχους αὐτοὺς τοῦ Σούτσου δὲν εἶναι καὶ πολὺς καιρὸς ποῦ τοὺς γνῶρισα. Τοὺς γνῶρισα δηλ. ἀπὸ ἕνα δημοτικιστὴς καὶ ὕστερα. Ὅταν τοὺς πρωτοδιάβασα γέλασα. Γιατί τί τὰ θέλετε· ὁλωνῶν κριτὴς εἶναι ὁ καιρὸς καὶ ὁ καιρὸς μοῦδειξε καὶ μέγα πόσο γελοῖοι ἦταν αὐτοὶ οἱ στίχοι.

Ὅταν τοὺς ἐδιάβασα δηλαδὴ ἤμουν σὲ θέσις νὰ ξέρω ἂν οἱ ἰδέες τοῦ Σούτσου ἦταν προωρισμένες γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ ἢ τοῦ Σολωμοῦ. Νὰ σὰς πῶ τὸ παραδέχομαι πῶς—κατὰ τὴ θρησκευτικὴν ἐκφράση ὅμως—γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ ἦταν οἱ στίχοι τοῦ Σούτσου· Βαλαωρίτης καὶ οἱ ἄλλοι ἀθάνατοι τραγουδιστάδες τῆς Ἐφτάνης συμπληρώναν τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου των δασκάλου, πῶς ἀντίο πιά, ἡ καθαρεύουσα δὲν εἶναι γιὰ ποίηση. Ὁ κ. Βικέλας στὸ μικρὸ πρόλογο τῆς μετάφρασης τοῦ «Ἐμπορίου τῆς